

Sygn. akt V CSK 154/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 lutego 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Anna Owczarek (przewodniczący)

SSN Bogumiła Ustjanicz

SSN Dariusz Zawistowski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa I. W.

przeciwko J. K., R. S., Przedsiębiorstwu Handlowo-Uslugowemu "A." Spółce
Jawnej R. S., I. W.

w likwidacji w T.

o zapłatę i ustalenie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 6 lutego 2013 r.,

skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 28 listopada 2011 r.,

1. uchyla zaskarżony wyrok w części dotyczącej żądania ustalenia, że powód nie jest współnikiem pozwanej spółki i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego oraz znosi postępowanie

prowadzone przez Sąd Apelacyjny, poprzedzające wydanie wyroku z dnia 28 listopada 2011 r.

2. dalej idącą skargę kasacyjną oddala.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy we W. wyrokiem z dnia 18 maja 2011 r. oddalił powództwo o zapłatę i ustalenie wniesione przez I. W. przeciwko J. K., R. S. i Przedsiębiorstwu Handlowo-Uslugowemu „A.” Spółce Jawnej R. S., I. W. w T. w likwidacji. Ustalił, że powód na podstawie umowy z dnia 7 września 2007 r. nabył od pozwanego J. K. ogół jego praw i obowiązków jako wspólnika w s.j. „A.”. Powód oświadczył wówczas, że zapoznał się z sytuacją ekonomiczno- finansową i prawną spółki. Drugi wspólnik- R. S. - wyraziła zgodę na zawarcie tej umowy. W dniu 25 czerwca 2007 r. R. S. wypowiedziała umowę spółki. Informacja o tym została ujawniona w KRS w dniu 19 sierpnia 2008 r. Przed zawarciem umowy z dnia 7 września 2007 r. powód spotykał się ze wspólnikami. Przekazano mu bilans spółki oraz rachunek zysków i strat za okres od 2005 r. do czerwca 2007 r. R. S. i J. K. poinformowali powoda o wypowiedzeniu umowy spółki przez R. S. Po zawarciu umowy sprzedaży udziału przez J. K. między powodem i R. S. dochodziło do nieporozumień. Powód ustalił z nią, że na bazie spółki „A.” powstanie nowa spółka, w której R. S. miała otrzymać ok. 10% udziałów. Nowa spółka miała przejąć pracowników, towar, środki trwałe i klientów spółki „A.”. Przed sprzedażą udziału przez J. K. wspólnicy dokonali wypłat tytułem zaliczki na poczet zysku w wysokości łącznie 143500 zł. Powód wiedział o tym i zaakceptował wypłaty dokonane przez wspólników. Powód prowadzi działalność gospodarczą pod firmą S. P. C. I. W. Jest to działalność na dużą skalę, która była konkurencyjna dla działalności spółki „A.”. W dniu 2 stycznia 2008 r. wspólnicy podjęli uchwałę, w której na likwidatora spółki „A.” powołali R. S. W piśmie z dnia 21 sierpnia 2008 r. powód złożył oświadczenie o uchyleniu się od skutków umowy kupna udziałów z dnia 7 września 2007 r. W dniu 17 czerwca 2008 r. powód złożył wniosek o odmowę dokonania wpisu o otwarciu likwidacji i wpisaniu jako likwidatora R. S., wskazując, że jest jedynym wspólnikiem i osobą uprawnioną do reprezentacji. Ostatecznie w KRS ujawniono prawomocnie o otwarciu likwidacji spółki „A.” i ustanowieniu kuratora w osobie R. S. W uchwale z dnia 2 września 2008 r. powód działając jako jedyny wspólnik spółki „A.” odwołał R. S. z funkcji

likwidatora i jako likwidatora powołał siebie. Ta zmiana została ujawniona w KRS na podstawie wpisu z dnia 15 maja 2009 r. Po zakupie udziału od J. K. powód rozpoczął proces przejmowania klientów i przedstawicieli handlowych spółki „A.” oraz sprzedaż najlepszego, pełnowartościowego towaru do firmy powoda, z minimalną marżą. Po sprzedaży tego towaru działalność spółki „A.” przestała mieć gospodarcze uzasadnienie.

W ocenie Sądu Okręgowego powód nie wykazał, aby kupując udział od J. K. działał pod wpływem błędu. Wyniki postępowania dowodowego wskazują, że wiedział on o wypowiedzeniu udziału przez R. S. i wypłatach dokonanych przez wspólników. Był zainteresowany przejęciem spółki „A.” z uwagi na plany rynkowe i podjęcie działalności konkurencyjnej z AB B. Nie istniały zatem powody do uchylenia się przez powoda od skutków umowy kupna udziałów. W tej sytuacji bezzasadne było zarówno powództwo o ustalenie, jak i powództwo o zapłatę.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 28 listopada 2011 r. oddalił apelację powoda, dzieląc ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji. Odnosząc się do zarzutu nieważności postępowania z uwagi na niewłaściwą reprezentację spółki w związku z żądaniem ustalenia, że powód nie jest w niej wspólnikiem, stwierdził, że żądanie to zostało wadliwie sformułowane, gdyż dotyczyło faktu a nie stosunku prawnego. Powód powinien był żądać stwierdzenia nieważności czynności prawnej dokonanej z jego udziałem i legitymację bierną powinien posiadać wyłącznie J. K. Powód zbędnie pozwał spółkę jawną i jako jej wspólnik nie może skutecznie zarzucać nieważności postępowania z powodu nieprawidłowej reprezentacji spółki, w sytuacji, kiedy ma ona zdolność sądową i organ uprawniony do jej reprezentowania. Nadto powództwo wobec spółki zostało oddalone i powód jako jej przeciwnik procesowy nie może skutecznie zgłaszać zarzutu nieważności postępowania.

Skarga kasacyjna powoda została oparta na podstawie naruszenia przepisów postępowania. Zarzucono w niej naruszenie art. 379 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 202 i art. 391 § 1 k.p.c., art. 378 § 1 i art. 386 § 2 k.p.c., w zw. z art. 379 pkt 2 k.p.c., art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 84 § 1 i § 2 k.c. oraz art. 86 k.c., art. 378 § 1 k.p.c. w zw. z art. 84 § 1 i § 2 k.c. oraz art. 86 k.c., art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art.

391 k.p.c. i art. 84 § 1 i § 2 k.c. oraz art. 86 k.c. W oparciu o te zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego, wraz ze zniesieniem postępowania i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku ze zniesieniem postępowania i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wymaga na wstępie zasygnalizowania, że powód w pozwie zgłosił dwa żądania; zapłaty i ustalenia, z których jedynie żądanie ustalenia, iż powód nie był współnikiem spółki jawnej „A.” było skierowane przeciwko wszystkim pozwanym, natomiast roszczenie pieniężne było dochodzone wyłącznie przeciwko pozwanemu J. K. Z tego względu najdalej idące zarzuty nieważności postępowania, które podlegały rozpoznaniu w pierwszej kolejności, związane z twierdzeniem skarżącego o niewłaściwej reprezentacji spółki „A.” nie dotyczyły powództwa o zapłatę. Zarzuty, w których skarżący wskazywał na nieważność postępowania były uzasadnione. W sprawie o ustalenie powód niewątpliwie pozwał między innymi spółkę jawną „A.”, która w tym postępowaniu była reprezentowana przez jej likwidatora w osobie powoda. Faktycznie zatem po stronie powoda i pozwanej spółki występowała ta sama osoba fizyczna w podwójnej roli procesowej - jako powód i reprezentant pozwanej spółki. Takiej konstrukcji nie można zaakceptować, a odmienna ocena Sądu Apelacyjnego była błędna. Sąd Apelacyjny stwierdzając, że nie miała miejsca nieważność postępowania odwołał się do argumentu o błędnym zredagowaniu żądania pozwu i braku legitymacji biernej spółki w sytuacji, w której powód domagał się ustalenia nieważności czynności prawnej oraz bezzasadności powództwa obejmującego w istocie żądanie ustalenia faktu. Rozważania dokonywane w tym zakresie były bezprzedmiotowe dla stwierdzenia nieważności postępowania. Ocena, czy w sprawie miała miejsce nieważność postępowania musi bowiem dotyczyć sprawy rozstrzyganej, której przedmiot określa żądanie pozwu przedstawione przez powoda pod osąd sądu, a brak legitymacji biernej określonego podmiotu w takim postępowaniu stanowi wyłącznie przesłankę materialną rozstrzygnięcia, uzasadniającą oddalenie powództwa. Ocena właściwej reprezentacji takiego podmiotu jest innym zagadnieniem,

dokonywanym na innej płaszczyźnie, co zasadnie podniesiono w skardze kasacyjnej. Nietrafnie Sąd Apelacyjny stwierdził również, że po oddaleniu powództwa powód jako przeciwnik procesowy spółki „A.” utracił możliwość podnoszenia zarzutu nieważności postępowania z uwagi na brak jej należytej reprezentacji. Sąd Apelacyjny nieważność postępowania przed sądem pierwszej instancji miał obowiązek uwzględnić także z urzędu, co nie pozwala przyjąć, że powód nie mógł powoływać się na nią w apelacji. Istnienia ograniczenia w formułowaniu zarzutu nieważności postępowania dla powoda można by rozważać dopiero w postępowaniu kasacyjnym w przypadku, gdy powód powoływałby się na nieuwzględnienie przez sąd drugiej instancji nieważności postępowania mającej miejsce na etapie postępowania przed sądem pierwszej instancji. Natomiast w przypadku nieważności postępowania przed sądem drugiej instancji ograniczenie w tym zakresie nie może mieć miejsca z uwagi na treść art. 398¹³ § 1 k.p.c.

Przy ocenie zarzutu niewłaściwej reprezentacji pozwanej spółki wymaga odnotowania, że przepisy k.s.h. nie regulują wprost sposobu reprezentacji spółki jawnej w procesie, w której spółka ta zostaje pozwana przez współnika uprawnionego do jej reprezentacji (w rozpoznawanej sprawie likwidatora spółki). Taką regulację zawiera natomiast art. 210 k.s.h. w przypadku sporu pomiędzy spółką z ograniczoną odpowiedzialnością a członkiem jej zarządu. Wyrażona w tym przepisie reguła, wyłączająca wówczas reprezentację spółki na ogólnych zasadach, określonych w art. 201 § 1 k.s.h., powinna być stosowana odpowiednio także w przypadku reprezentacji spółek jawnych. Przemawia za tym взгляд na ogólne zasady funkcjonowania spółek osobowych, w których możliwy jest konflikt interesów pomiędzy współnikiem i spółką. Z tego względu spółka jawna pozwana przez współnika uprawnionego do jej reprezentacji nie może być zastępowana w procesie przez taką osobę. W judykaturze wyrażono zasadnie ocenę, że brak organu powołanego do prowadzenia spraw podmiotu innego niż osoba fizyczna (jego reprezentowania) oznacza nie tylko nieistnienie takiego organu, ale również sytuację, gdy organ formalnie istnieje, ale nie może prowadzić jego spraw lub go reprezentować (uzasadnienie uchwały SN z 18 lipca 2012 r., III CZP 40/12). Nakazuje to przyjąć, że spółka „A.” nie była należycie

reprezentowana przed sądami obu instancji. Zatem postępowanie przed Sądem Apelacyjnym toczyło się w warunkach nieważności (art. 379 pkt 2 k.p.c.). Zaskarżony wyrok w części odnoszącej się do żądania ustalenia podlegał zatem uchyleniu na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w zw. z art. 386 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. Pozostałe zarzuty zawarte w skardze kasacyjnej były nieuzasadnione. Zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty podważające ustalenia faktyczne i ocenę przeprowadzonych dowodów. Skarżący formalnie takich zarzutów nie przedstawił. W rzeczywistości jednak zarzut naruszenia art. 378 § 1 k.p.c. w zw. z art. 84 i 86 k.c. w wyniku nieustalenia wiedzy lub braku wiedzy powoda o wypowiedzeniu umowy spółki przez R. S. zmierzał wyraźnie do zakwestionowania ustalenia, że powód o tym fakcie wiedział, którego to ustalenia Sąd Apelacyjny niewątpliwie dokonał. Ocena ta dotyczy odpowiednio także zarzutu naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 k.p.c. i art. 84 oraz art. 86 k.c. w wyniku nieustalenia wiedzy lub braku wiedzy powoda o wypowiedzeniu umowy spółki przez R. S. Wobec bezzasadności tych zarzutów brak było podstaw do uwzględnienia skargi kasacyjnej w części odnoszącej się do żądania zapłaty wobec pozwanego J. K. W tym zakresie skarga kasacyjna podlegała zatem oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.